

Obr. 1 Sebekhotepova stéla z Častolovic (foto B. Vachala)

Cesta Sebekhotepovy stély... a Sternbergů

Břetislav Vachala

Paní hraběnce
Franzisce Dianě Phipps Sternbergové
k 75. narozeninám
s úctou a obdivem

Na rodovém renesančním zámku české šlechtické rodiny Sternbergů v Častolovicích ve východních Čechách je uložena Sebekhotepova stéla, kterou datujeme do končící 11. a začínající 12. dynastie a o které se domníváme, že pochází z Abydu. Z Egypta nicméně stélu čekala dlouhá cesta do Čech za blíže neznámých okolností pravděpodobně v 19. století. Ale ani zde její putování zdaleka neskončilo: tentokrát ho však poznamenaly dějinné osudy tehdejší Československé republiky a rodiny majitelů této staroegyptské památky – Sternbergů.

Sternbergové tvrdě postihly obě evropské totality 20. století, s kterými se neohodlali smířit. Hrabě Leopold Sternberg (1896–1957) se spolu s dalšími jedenácti předními českými šlechtickými představiteli otevřeně postavil před druhou světovou válkou proti Hitlerovi a nacismu. Svou oddanost a podporu přišli manifestačně vyjádřit na

Pražský hrad československému prezidentu Edvardu Benešovi po podepsání osudové mnichovské dohody 29. září 1938.

Jen během krátkého svobodného období v letech 1945–1948 mohla rodina Sternbergů opět pobývat na svém zámku v Častolovicích. Před následujícím komunistickým zlem jim zbyl jen útek. Jeho lí-

Obr. 2 Překres Sebekhotepovy stěly (kresba J. Malátková)

čením ostatně začíná velmi poutavá kniha Leopoldovy manželky Cecilie Sternbergové (1908–1983), rozené Reventlow-Criminil, nazvaná *Cesta*, která představuje znamenité dílo novodobé memoárové literatury:

„Konečně začínalo svítat a nadcházel první den našeho života v emigraci. Vlak uháněl Francií. Malá Diana, které bylo jedenáct, když jsme opouštěli Československo, vedle mne spala. Kupé mého manžela ve spacím voze mělo zavřené dveře: doufala jsem, že i on usnul.

Přejeli jsme šťastně tři hranice. Celníci zkontrolovali naše pasy a cestovní doklady a beze slova je vrátili. Obavy, že nás na českých hranicích nepustí dál, se ukázaly zbytečné a přitom kolika našim přátelům, kteří se pokusili před námi s platnými cestovními doklady odjet ze země, sebrali na hranicích pasy! Prý platí ‚nová nařízení‘ a těm ubožákům pak nezbývalo než vrátit se do Prahy a zkoušet to znovu. Později už ten, kdo se rozhodl odjet, musel přejít hranice ilegálně a pěšky, jen s tím, co unesl, česká pohraniční stráž po každém strážela a koho chytily, toho čekalo dlouholeté vězení.“

Oním prvním dnem emigrace byl 30. červenec 1948. Sternbergové poté žili ve Spojených státech amerických (a na Jamajce), přičemž Leopold Sternberg se mimo jiné významně podílel na záslužné činnosti tamějších československých exilových společností, zvláště Československé národní rady americké (Czechoslovak National Council of America), založené již v roce 1918 a sídlící v Chicagu.

Až po pražské sametové revoluci v roce 1989 se mohla vrátit z Londýna do Čech jediná dcera Leopolda a Cecilie, hraběnka Franziska Diana Phipps Sternbergová, které byl v roce 1992 v rámci restitučního řízení vrácen zámek v Častolovicích, čímž se začala

psát jeho nová historie. Třeba i tím, že 22. srpna 2002 hostil nezapomenutelné setkání středoevropských prezidentů, které uspořádal Václav Havel a které zajišťovala právě majitelka zámku. Díky ní je také zámek zveleben, anglický zámecký park obnoven a vše přístupné veřejnosti.

Součástí hodnotných zámeckých sbírek je i zmíněná Sebekhotepova stěla, která byla původně uložena na zámku Sternbergů v Zásnukách ve středních Čechách. Po opakované konfiskaci veškerého rodinného majetku Sternbergů – nejprve nacisty, potom komunisty – se stěla dostala na tehdejší státní zámek ve Zlebech ve středních Čechách, odkud konečně vedla její cesta v roce 1992 do Častolovic.

Rozměry dobře vypracované vápencové stěly jsou 53 × 38 × 7 cm. Reliéfem zdobenou plochu stěly vymezuje rámeček se zbytky původní červené a černé polychromie. Ústředním výzdobným motivem obdélníkové stěly je zádušní hostina jejího blíže neznámého majitele Sebekhotepa, který sedí na židli společně se svou matkou Ikuou (nebo manželkou) před stolem s obětínami. Muž je oděn do krátké suknice, krk mu zdobí široký náhrdelník a na obou rukou má široké ozdobné pásky. Barva jeho pokožky je červená, zatímco krátké vlasy a náhrdelník jsou malovány černě. Mužova pravá ruka s nataženými prsty volně spočívá na pravém stehně, kdežto levá ruka je sevřena v pěst a dotýká se hrudi. Po Sebekhotepově pravici sedí jeho matka (nebo manželka) Iku, oděná do dlouhých přiléhavých šatů. Na hlavě má dlouhou paruku a na rukou i nohou ozdobné pásky. Paruka a široký náhrdelník jsou malovány černě. Levou paží objímá muže a pravou rukou se lehce dotýká jeho pravého ramene. Oba sedí na židli s nízkým opěradlem a nohama, které mají podobu lvích a jsou rovněž malovány černou barvou.

Před sedícím párem je zobrazen stůl vrchovatě naložený obětními dary: přední nohou vola, kusy masa, hlavou vola, kachnou, dvěma kulatými chleby a svazkem cibule. Pod stolem jsou v podstavcích umístěny dva pivní džbány. Dodnes jsou patrné stopy původního barevného malování. Deska stolu a stvoly cibule byly zelené, noha stolu a všechno maso červené, kachna měla modrou barvu a chleby žlutou. Podstavce a pivní džbány byly malovány červeně, zatímco hrdla džbánů byla černá. Zbytky malování také umožnily působivou barevnou rekonstrukci stély.

Doprovodný hieroglyfický nápis je uspořádán zprava doleva do dvou vodorovných řádků u horního okraje stély a do dvou svislých sloupců uvedených rovněž zprava doleva u pravého okraje stély. Zdá se, že všechny hieroglyfické značky byly kdysi inkrustovány jednotně černou pastou.

Překlad nápisu obsahujícího obětní formuli zní:

1. „Král předkládá oběť Usirovi, Pánu Džedu, Velkému bohu, Tomu, který dlí v Abydu na všech svých místech.

2. Kéž předloží invokační oběť chleba, piva, volů a ptactva a tisíc travertinových nádobek (s mastmi), lněných látek a čistých božích obětí, které poskytuje nebe,

3. tvoří země a přináší Nil

4. duchu ctihodného Sebekhotepa, zrozeného Ikuou!“

Sebekhotepova stéla jako jediná staroegyptská památka na častolovickém zámku – a zároveň jako jediná svého druhu v celé České republice – se každoročně těší mimořádné pozornosti až třiceti tisíc návštěvníků. Dá-li se to tak říci, pak jistě její „hvězda nezapadne“, stejně jako Sternbergů, podle jejich rodového hesla. To je ostatně zaznamenané pod rodovým erbem provedeným v heraldických barvách Sternbergů, modré a zlaté, na němž je rytířská helmice, plášť a zlatá hvězda, která *Nescit occasum*.

Literatura:

- Sternberg, Cecilia: 1977 *The Journey. An Autobiography*, London: Collins.
 1979 *Es stand ein Schloß in Böhmen. Wanderjahre einer Europäerin*, Hamburg: Hoffmann und Campe Verlag.
 1996 *Cesta. Paměti české aristokratky*, Praha: Mladá fronta.
 2002 *Cesta. Paměti české aristokratky*, Praha – Litomyšl: Paseka (2. vyd.).
 Vachala, Břetislav: 1978 „Die Stele des Sebekhotep“, *Archív orientální* 46, s. 36–37.